

Соведүүдэй үүргэ ба харюусалга

ШЭНЭ БАЙДАЛАЙ ШЭНЖЭ

1989 ондо Нуртада шэнэ найман жэлэй хургуули, 25 хууртай хүүгэдэй сээд ашгала...

Нуртада хубин гэрнүүдэй барилга исудай урагштайгаар ябуулагдана...

ЯКУИ. Нерюнгрин шунуи, нүүрһэн онсо байн шарара...

ЗУБЛАЭТЭ ОРОН ДОТОР

ХҮДЭЛМЭРИН ТҮЛӨӨ — ХӨӨР САЛИН ТАМБОВ. Мичуринска автобусны заабарилгын заводой үндэслэлээр...

Арадай депутатуудай Бэ-шүүрэй районно Соведэй сессин нүүдэл заседани хоёр жэлэй үрдэ тээ болоо хэн.

Улаан-Удын Октябриска район оной дайнай, партини ба ажал хай ветерануудай соведэй үргэжэ гэдэ...

ОНСО ТОМИЛОГОТО МИЛИЦИОН ОТЯД ХҮДЭЛЭЖЭ ХИЛЭЭ БАКУ. Азербайджанай Дотоодын хэрэгүүдэй министрөөдэй бүридхэгдэһэн онсо томилоготой милицион отряд хай гэгшүүд эрхэтэдэй аюулгүй байдал хангах, онсо аюулгүй гэмтэ эбадалтай тэмсэх юм.

Досо-Мангирта хууринай тухай шарай гэд ондо болоо...

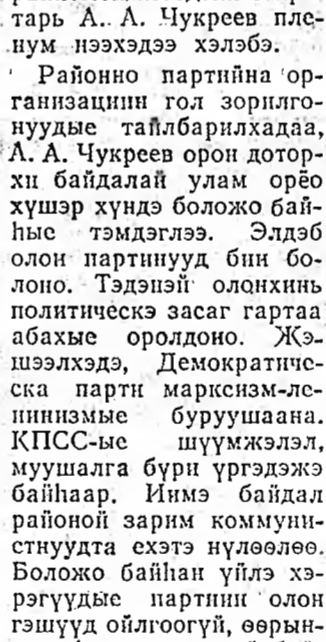
КПСС-эй ЭХИН ЭМХИНҮҮДЭТ ХОЁРДОХИ ПЛЕНУМ Районно партийна конференци дээрэ тэһээр хунтагадан партини Прибайкаллин райкомой хоёрдохин пленум боложо үнгэрбэ.

УЛААН-УДЫ. Бүрээдэй нислэлий түбтэ оршоодот хойн «Прогресс» кинотэатрай үлдүүн хөхөд хүни хооло үнэртэй хойно хагагдала болонхой. Хөтин хүн зоний дурдал халаар тэндэ хүннин киносеансонууд эмхидхэгдэнэ.

СОВЕТ-ФИЛАНДИНИН ХАМТЫН ПРЕДПРИЯТИИ ЧЕРЕПОВЕЦ (Вологодско област). Совет-Финляндиянин барилгын хамтын предпряти хүүгэдэй психоневрологическа санатори бариха болонохой.

АНДРЕЙ МИРОНОВОЙ НЭРЭ ОЛГОГДСО ЛЕНИНГРАД. Эндэхи театральнай актёрнуудай студия Андрей Мироной нэрэ олгогдсон.

УРАН ЗОХИОЛШОДОЙ [ЕХЭ] УЯЛГА МАХАЧКАЛА. Леэгин уран зохиолшодой холбоон эндэ байбуулагдаба. Тус холбоондэй эмхидхэлэй сээдэдэ Дагестан хай хуршэ Азербайджанай делегатууд сугларба хэн.

АСУУДАЛ ТАБИХААР БОЛОНХОЙ Россиде, Украинада, Грузиде, Белорусида январин 7-шөөр хуурагшад үрэн хурдууд хөдөлмөриин үдэр бэш гэжэ сонсогдоо.

НИТАГАЙМНАЙ СОЛОТО ХҮНҮҮД ЭСЭГҮЙН МҮРӨӨР Үни хада, хоёр зуугаад жэлэй саяа Түхэн хуурида эхэрээ зүүн буряад Шубинэй гэр бүл ажнуудад болоо хэн.

НИТАГАЙМНАЙ СОЛОТО ХҮНҮҮД Жэжээлхэдэ, композициондо «С» Батуев, поэтесса С. Д. Дорж баримттай болонго хур болоно хондо доктор Ц. Цыдендамбаев ондо И. И. Шубинэй гэр бүл ажнуудад болоо хэн.

НИТАГАЙМНАЙ СОЛОТО ХҮНҮҮД Жэжээлхэдэ, композициондо «С» Батуев, поэтесса С. Д. Дорж баримттай болонго хур болоно хондо доктор Ц. Цыдендамбаев ондо И. И. Шубинэй гэр бүл ажнуудад болоо хэн.

НИТАГАЙМНАЙ СОЛОТО ХҮНҮҮД Жэжээлхэдэ, композициондо «С» Батуев, поэтесса С. Д. Дорж баримттай болонго хур болоно хондо доктор Ц. Цыдендамбаев ондо И. И. Шубинэй гэр бүл ажнуудад болоо хэн.

НИТАГАЙМНАЙ СОЛОТО ХҮНҮҮД Жэжээлхэдэ, композициондо «С» Батуев, поэтесса С. Д. Дорж баримттай болонго хур болоно хондо доктор Ц. Цыдендамбаев ондо И. И. Шубинэй гэр бүл ажнуудад болоо хэн.

Уран зохёолой хуудгаһан

«Уран зохёолой хуудгаһан» гэжэ ульгар, «Уньон хошоо үгэнүүд», «Хибиүүдэй табаринууд» гэһэн номууд болгонодо, 1959, 1960 онуудта удаа дараалан хэблэгдэн байна. Тэрэнэй бэшжэ абһан аман зохёолой зүйлнүүдэй горитой хубинь СССР-эй Науханууд академин Сибирийн таһагай Бурядай эрдэмэй түбэй Нитын эрдэмэй институттай гар бэшгэй таһаг-

Мэдээжэ фольклорист, аха поэдүүдэй нэгэн Дольён Мадасон мэндэ ябаа хаа, мүнөөдэр 80 наһанайнгаа оёе гуурһа нэгэтэ нүхэдэйнгөө дунда тэмдэглэжэ хууха хэн. Поэдэй түрэнөөр 80 жэлэй ойдо зорюулан, мүн буряад хэлэнэй, литературыын багшанарта туһаламжа болгон, Дольён Мадасоной зохёохы ажал тухай хөөрэн хуудһан таанарай анхаралда дурадхагдана.

Дольён МАДАСОН

УРАН ШҮЛЭГҮҮД

ГЭЛЮУР ДЭЭРЭ

Мүлигэр, Гэлигэр, Мүлһэн

Уран дээгүүр

Ульгям хайхаар, хунгор, Урилдан ябаһан, Түмэр, Тэшуурни Түржэ-гэнэнэ, Хүржэ-гэнэнэ, Агаар арюун, Сэлмэг, сарюун, Гэрлэн тэгшэ Гэлюур дээрэ Наранай туяа Нэвдэн энэбэ, Ялханж хурсаар Ялаган энэбэ, Ехэ хайхаар Ербэлэн энэбэ, Багад, Хубууд, Хүүгдэ, Бөхөрхөн гүйлэн, Барыдаа урилдан, Мүлһэн дээрэ Мүршэн хиндэнэ, Хүршэ-гэнэнэ, Харжа-ганана, Урилдана, гүйлдэнэ: Хир-р-р хар-р-р, Хар-р-р хир-р-р... Хүсэхэм, Хүсэхэм, Урдах Гарахам, 1931 он.

УНДЭР ЭРЬЕ НАМДА ЮУШТЭЙ?

Ундэр эрье оодэ хотирно, Ярь харгы, Углюо уһа зоохдэ, үхүүр, Улын басгаган арбан найматай, Яган хасар, Уелэн үгэ хэлхэ гэхдэ, Яагаа бэрхэбэ, Гсэ эрье ур бэтирэн Ябаган харгы, тэ уһанда эрхэдэ, уруудам, Яһала ульгям, ржэн басгаган уһанда эрбэ, Яһан түргэм! Энхэрэн урдаһан: «Мэндэ!—гэбэ,— Жаргал гэзһын! Цүүрэн үһайгэ хэе булгад Яагадаа хүнгэн! Цүүржэгэр эрье хала байхана Яана гэзһэб! 1944 он.

МОНГОЛЖОН НЮТАГ

Шулуун мундараг хорһотой Шууһа Ахын гол Мойһон модоной толбондо

1 Гэлюур — өлүүр (болон) 2 Багад — үхибүүд, 3 Үхүүр — үгсүү.

1957 он.

ОНЫОН ҮГЭНҮҮД

Анаһша хүн алдартай, Хүдэлмэришэ хүн хүндэтэй.

Эрэ хүнэй жоолоо ута, Энэлтэ мориной ганзага хүндэ.

Ошоһон тэлһэ олзотой, Гарһан тэлһэ ганзагатай.

Угэ үзүүртэ хурса, Зарга захадаа хурса.

Жолоо дунгогүй хаа, Жооро байхагүй, Зоной дэмжэгүй хаа, Баатар байхагүй.

Дуун — дороһоо, Духаря — дээрһээ.

(Эдэ оһон үгэнүүдэ И. Н. Мадасон Хэжэнгын аймагай Хөөрхэ нотаһага бэшжэ абһаад, 1968 оной октябрийн 20-до манай газетин «Шэхэнэй шэмэг, нодонэй хужар» гэжэ хуудһанда толилуулан бай- абһаад.)

«ШААЗГАЙ ШАРГАДАА ХҮЛӨӨД...»

Бурядай үндэһэн лирик... савһанхи хүжэлтэдэ Д. Мадасоной орууһан хубита нилээд өхэ даа. Инэгэ дурһагай, сэдхэхэйни лирикэ илангаһа лһын. Гэбшье байгаһини баялыгы Д. Мадасон үлэмжэ гобор зураган харууһан поэт манай поэзидэ үсөөн. «Уньон» гэжэ лирикэсэ зураглалынь анхарты.

Олон одод тэнгэрдэ Онйб-онйб гэлдэнэ, Нархинсаг үүлһэй саанаһаа нара тамаран ниндэнэ.

«Нархинсаг үүлһэ гэхэдэнэ, ямаршэ хүнэй, илангаһа буряад хүнэй ойлогоор. Задаржа, «Хубигдажа» байһан үүлһэнэй саанаһаа малагар һарын тамаран гараад ябаһан зураг ниндэнэ элихэнээр харагдана бэш аал!

И. Н. Мадасоной зарим шүлэгүүдэр уран хурсаар, атаархамар «Уньон» дерхэлдэги- өһөн онсэ һашамаар.

Шананхай Шааранхай хоёр Шарайг шаргадаа хүлөөд, Шаранхай сәһан харгаар Шарыа татан мөрдөбө, Шаазгайн һүүлэ шарбан, Шаан, шаханан хүтэйгөөр Шанга шангар угаран, Шабхай саһа шэдэнэ. Шэхэнэй шууһа хурдад, Шаран ургаһаа гуйнэ. Шаанхай нүхэрэйгөө шууһа Шагша зугаа татаба.

ДАЛИЖААГҮЙ ДАЛЬБАРАА ЯБАХАДАМ

Далижаагүй дальбараа, түйжөгү түүлэ наһандаһи аха, эгшэ хүнэй һайхан үгэ, һербайһан туһа өхэ үнэтэдэ һанагаддаг юм даа. Табад онуудта тусхай дунда, дээдэ һургуулинуудта: һурахаха ерэнэ эдиршүүл, залуушуул жинрлэ адирхуу, хубсаһа хунарһайшэ гэжэ һэбэрэхэн харагдадаг бэлэй. Юун бэ гэхэдэ, худо нотагуудай ажалд байһан гэртэжидэй шөдөлөөрөө байһан адирхууһууд, һуротэ дайһай хөбөлөн дэгдэдүй, мүнөөнэй хилдэл тэлһэртэсэ байһан уладышэ үгшэнүү байгаа ха.

Улаан-Удын педучилищидэ (мүнөө 1-дхи) миний һуража ябахадэ, стипенди бага һэн. 1-дхи курсниһаа хэһилдэ, 4-дхи курсниһаа хүртээр тус тустэ 120—140—160—180 тухар стипенди абадаг һэнди. Энэманай мүнөөнэй мунгоор бодоходо 12—14—16—18 тухар стипенди абадаг бэлэй.

Улаан-Удын педучилищидэ (мүнөө 1-дхи) миний һуража ябахадэ, стипенди бага һэн. 1-дхи курсниһаа хэһилдэ, 4-дхи курсниһаа хүртээр тус тустэ 120—140—160—180 тухар стипенди абадаг һэнди. Энэманай мүнөөнэй мунгоор бодоходо 12—14—16—18 тухар стипенди абадаг бэлэй.

Улаан-Удын педучилищидэ (мүнөө 1-дхи) миний һуража ябахадэ, стипенди бага һэн. 1-дхи курсниһаа хэһилдэ, 4-дхи курсниһаа хүртээр тус тустэ 120—140—160—180 тухар стипенди абадаг һэнди. Энэманай мүнөөнэй мунгоор бодоходо 12—14—16—18 тухар стипенди абадаг бэлэй.

ХРОНИКО

30 он. Поэт Солонэ Туягай «Балар сагай Белта мэргэн Хуучун үсэһин гэлэн поэма, Хоца Намсараевай «Умс ба хамта», «Хуучун башартай», «Эзн ба богоол» гэлэн расказуудай гурбан дидедау, гараһан байна.

31 он. Жамъян Бадаржабоной «Бэлэдхэл», Бавасан Абидуевай «Наранай туяа», «Буряад-Монголой үнэн» газетин эдбэр, «Сэрэг» хуудэ бэшхэдэй — залуу уран зохёолшодой «Уран сум дүгээр дээжэ» гэлэн номууд, мун «Гэмсэлэй шэмэг» гэлэн скануу «Налай бүхэ номернууд хэблэгдэб.

32 он. Д. Доржидэй «Нодарганай агша» гэлэн пьеса гараа, аба.

33 он. Улаан тутта дивизион гэлэн альманах, Ц. Дондой гэгдэһэн һара гэлэн повесть хэблэгдэ.

34 он. Бурядай морин сэрэгэй частини байгуулагдаһаар, табигжэлһин ойдо зориулагдһан «Арбан жэл» (ород хэлэн «Хибиүүд»), гэлэн альманах, Бавасан Абидуевай «Эрэн гүрөөнэ үргэлжэллэгшэ» гэлэн онтохон ном болохо гараа.

35 он. «Буряад-Монголой поэдүүд» (ород хэлэн дээрэ) хуужууһан шүлэгүүдэй согсолбори, Бато Базарной «Сэлэнгын ном», Цокто Намтоговой «Зориг», Сорон Микхановой «Бадлын орууламжа гэжэ шүлэгүүдэй номууд, Ц. Дондой «Брынзын сан-ундэр» гэлэн повесть, Хоца Намсараевай «Цыремпил» повестини адалга, «Дэхи ном», «Республикын хабар» гэлэн альманахай хоёр-үүд хэблэгдэ.

36 он. «Бата зам» гэжэ журналай дүрбэн ном, Алексей Шонхой «Эглик», Цэдэн Галсановой «Хэээдэ бэлэн» гэлэн

Тснев гэгшэд манай Буряад-Монголой АССР-эй бүхы уран зохёолшодой, гэгээрэлэй хүдэлмэришэдтэй, республикануудга болон нотагай интеллигенцидэ ВКП(б)-гэй Буряад-Монголой обкомой, БМАССР-эй ЦИК-эй болон СНК-гай хандаһан хандалга гэгшэдэ мартын 26-най номерто толилогод. Мартын 29-һоо апрелин 1 болотор Буряад-Монголой уран зохёолшодой Нэгэдэжэ сьезд болобо. «ВКП(б)-гэй Бүхэсоюзана XVII сьездын дунгүүд ба уран зохёолшодой гол дутагдланууд тухай» И. Доминилон, «Совет уран зохёолой шухала зорилго-нууд тухай» С. Станде, «Буряад уран зохёолой хараа зорилго-нууд тухай» С. Ширабин элидхэлүүдэ хэбэ. Сьезд дээрэ М. Н. Ербанов үгэ хэлэһэн юм. СССР-эй уран зохёолшодой 1-дхи сьездэд Солонэ Туя, С. Ширабин, Е. Котвицкая (Хоринская) гэгшэд делегатуудар һунгадаба.

1935 он. Зүүн Сибирийн уран зохёолшодой 1-дхи конференци Эрхүүдэ боложо, Х. Намсараев, Н. Занданов, Солонэ Туя, Д. Дашинмаев, А. Шадаев, С. Тажиний, Д. Хилтухин, Е. Хоринская гэгшэд хабардалсаба. «Буряад-Монголой уран зохёол тухай» Н. Занданов, БМАССР-эй уран зохёолой зарим тэдэ асуудалууд тухай Солонэ Туя элидхэлүүдэ хэбэ.

1936 он. Зүүн Сибирийн болон Буряад-Монголой уран зохёолшодой нэгэдэжэ Пленум Улаан-Удэдэ болобо. Зүүн Сибирийн поэзин байдал ба хараа шүлэг тухай И. Молчанов-Сибирский, Буряад-Монголой поэзи тухай А. Хамгашлов, Буряад-Монголой драматурги ба тэрэнэй хараа шэглэл тухай Солонэ Туя, Буряад-Монголой театр тухай М. Шамбуева гэгшэд элидхэлүүдэ хэбэ байна. Аха дүү арадуудай уран зохёолшодой холбоо барисагтайгаар хүдэлһин, дүй дүршэ-лһын халан абахын тула Буряад-Монголой уран зохёолшод, жэһэнэ, Б. Базарон, Д. Дашинмаев, Х. Намсараев болон Солонэ Туя гэгшэд Москва, Ленинград, Киев, Днепрпетровск, Днепротэс, Крым, Тбилиси, Ереван, Баку, Ахези, Ад-жари, Махачкала болон Беломорканалар аяншалжа, оройной мэдээжэ уран зохёолшодой, республика ба областнуудай хүдэлмэришэдтэй, таряашдагтай уулзажа, хани халуунаар хоорэдлэһэн байна.

ТААБАРИНУУД

Идэн голой басгаган байһаб, Дүн шара малгайтайб, Удэн шара малгайтайб, Олоо тээшэ араатай, (Тибһан).

Ирэйһа шүлэгтэй аад, Эрнхэ хоолгүй. (Ебуун)

Тэндэһэ ерэнэн Төвхөр хара, Хүшэтын даһан Хүршэн зандан, Хушыншэ бууруулдаг Хүбэн сагаан, Элдэ байһан Эльган хара. (Сай шанаха).

Тээ тэндэ Түгэдэ өрхөөб, Тэрэнээр харахалам, Шэхэнинь дэрэхөөд, Хохоолһын холсойхооло байһа. (Тарһан).

Хун сагаан Худалгыга унагаагаад, Хусанһын праад, Арьһанһын хүүхэбэ, Хожом ошоод харахалам, Хубхай яһан болоод хэбтэһэй, (Һан).

Яһынһын халахгүй гээд асархаламһи, Яһала зөөри болоол. (Хуһан).

Хундагатын тосхойной Хун сагаан худагынар, Хушгөндэ дулаа үгэдэг, Халуунда һарюу үгэдэг. (Хуһан).

Элдэ дээгүүр Эгшэ наадан, Эгшэ дүүнэр Эшэр наадан, Торгон залла, Тоглоо наадан, Углан бэлэ Залгид наадан. (Заһага гүлмэдэхэ).

Обоодойн һанган Обоо дээрэ лууна, Олоо шара болоһон Олоо һахар хубсаһатай, Хусанһын таһланһын хүн Хухай бологоторо уйлана. (Понгун).

Алайрай модоной Арбанһын дээшэ, Арбанһын доошоо, Түмэнһин модоной Түмэнһин дээшэ Түмэнһин доошоо. (Һан).

